

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФАКУЛТЕТ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА
НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

1. Одлука Наставно-научног већа о формирању комисије за оцену завршене докторске дисертације

На седници Наставно-научног већа Факултета медицинских наука у Крагујевцу, одржаној 27. 1. 2016. године, одлуком 01-543/3-12 формирана је Комисија за оцену и одбрану завршене докторске дисертације под називом „**Социјални аспект квалитета живота код оболелих од хроничних хепатитиса В и С**“ кандидата Биљане Мајсторовић у следећем саставу:

1. **проф. др Сања Коцић**, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Социјална медицина, председник;
2. **проф. др Слободан Јанковић**, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за уже научне области Фармакологија и токсикологија и Клиничка фармакологија, члан;
3. **проф. др Драган Делић**, редовни професор Медицинског факултета Универзитета у Београду за ужу научну област Инфективне болести, члан.

Комисија је прегледала и проучила докторску дисертацију Биљане Мајсторовић и подноси Наставно-научном већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

2.1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области

Докторска дисертација кандидата Биљане Мајсторовић под називом „Социјални аспект квалитета живота код оболелих од хроничних хепатитиса В и С“, урађена под менторством проф. др Жељка Мијаиловића, ванредног професора Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Инфективне болести, представља оригиналну студију, која се бави испитивањем социјалног аспекта квалитета живота оболелих од хроничног вирусног хепатитиса В и С и анализом фактора који утичу на социјални аспект. Чињеница је да хронични вирусни хепатитис већ дуги низ година представља један од водећих глобалних јавноздравствених проблема. Разлози за то су: прогресиван карактер болести, неизван ток, веома чест случајан начин откривања болести због асимптоматске или оскудне клиничке слике и могућност преношења инфекције другим особама. Када томе додамо податак из извештаја Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ за 2014. годину о алармантном повећању броја оболелих од хроничних форми хепатитиса В, а посебно С, у Републици Србији, јасан је значај истраживања социјалног аспекта квалитета живота оболелих. Ово истраживање је идентификовало проблеме са којима се сусрећу оболели у обављању свакодневних активности како у професионалном, тако и у породичном и ширем друштвеном окружењу.

Квалитет живота у вези са здрављем оболелих од хроничних вирусних хепатитиса процењиван је у највећем броју досадашњих истраживања у популацији оболелих од хроничног хепатитиса С и био фокусиран на утицај терапије на квалитет живота оболелих, што је и разумљиво с обзиром на то да је побољшање квалитета живота крајњи циљ савремених терапијских процедура. У вези са тим, резултати тих истраживања се слажу да значајно побољшање квалитета живота наступа након успешно завршене терапије. Са друге стране, иако је далеко мањи број истраживања спроведен у популацији оболелих од хроничног вирусног хепатитиса В, њихови резултати сугеришу да и овај тип инфекције има негативан утицај на квалитет живота оболелих. Резултати компаративних анализа су опречни, већи је број истраживања која истичу далеко лошији квалитет живота оболелих од

хроничног хепатитиса С, али има и оних у чијим резултатима нема разлике у квалитету живота ових група.

Поменути истраживања су се бавила и анализом фактора који могу утицати на физичку и психичку димензију квалитета живота оболелих, али је утицај на социјалну димензију недовољно проучаван. Њихови резултати указују да старосна доб, тежина болести, употреба наркотика, присуство бола, депресија, финансијски проблеми и страх од смрти доприносе лошијем квалитету живота оболелих од ових инфекција, док су имунизација, лични доходак, сан, поседовање слободног времена и бољи услови живота у позитивној корелацији са квалитетом живота ових болесника.

Допринос ове студије је у испитивању социјалног аспекта квалитета живота оболелих од хроничног хепатитиса В и С и идентификацији фактора који су у корелацији са њим. Такође, откривање доминантног подручја (професионалног, породичног или ширег друштвеног), у коме се реперкутују негативне последице болести, доприноси раним интервенцијама и превентивним мерама дизајнираним тако да редукују појављивање, трајање, тежину и комплексност социјалних притисака којима су изложени ови пацијенти.

2.2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Прегледом литературе прикупљене детаљним и систематским претраживањем биомедицинских база података „PubMed“, „Medline“, „Kobson“, „SCIndeks“, помоћу следећих кључних речи: *social aspect, quality of life* и *chronic hepatitis B and C*, пронађене су студије о квалитету живота оболелих од хроничних хепатитиса В и С и утицају ових болести на физичку и психичку димензију квалитета живота, али утицај на социјални аспект до сада није истраживан, па се и не наилази на студије сличног дизајна и методолошког приступа, чиме ова студија добија оригинални карактер. На основу тога Комисија констатује да докторска дисертација кандидата Биљане Мајсторовић под називом **„Социјални аспект квалитета живота код оболелих од хроничних хепатитиса В и С“** представља резултат оригиналног научног рада.

2.3. Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

А. Лични подаци

Биљана Мајсторовић је рођена 28. 2. 1974. године у Бору. Средњу медицинску школу завршила је у Зајечару, а Вишу медицинску школу у Београду 1995. године. Исте године је уписала Дефектолошки факултет у Београду и дипломирала 2001. године. Од 2003. године ради као наставник практичне наставе у Високој здравственој школи струковних студија у Београду на предметима Здравствена нега у инфектологији и Здравствено васпитање.

Б. Списак објављених радова (прописани минимални услов за одбрану докторске дисертације)

Кандидат је аутор неколико оригиналних научних радова и први аутор у раду објављеном у часопису индексираном на СЦИ листи, чији су резултати саставни део докторске дисертације, чиме је испунио услове за одбрану докторске дисертације.

1. **Majstorović B**, Janković S, Dimoski Z, Kekuš D, Kocić S, Mijailović Ž. Assessment of the Reliability of the Serbian Version of the Sickness Impact Profile Questionnaire in Patients with Chronic Viral Hepatitis. *Srp Arh Celok Lek* 2015; 143(11-12): 688-694. **M23 3 boda**
2. Dimoski Z, **Majstorovic B**, Stanisavljevic S, Kekus D. Patient satisfaction with nursing care-survey among nurses and patients, *Journal of Nursing in the XXI Century (Pielęgniarstwo XXI wieku)* 2012; 40(3): 13-17. **M52 1,5 boda**
3. Stanisavljevic S, Kekus D, Dimoski Z, **Majstorovic B**, Stojanovic D. The concept of personal empowerment of nurses, *Journal of Nursing in the XXI Century (Pielęgniarstwo XXI wieku)* 2012; 40(3): 109-112. **M52 1,5 boda**

2.4. Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Наслов докторске дисертације и урађеног истраживања се поклапају. Постављени циљеви истраживања остали су у највећој мери идентични са одобреним у пријави тезе. Примењена методологија истраживања идентична је са одобреном. Докторска дисертација Биљане Мајсторовић садржи следећа поглавља: Увод, Преглед литературе, Циљеви истраживања, Метод истраживања, Резултати, Дискусија, Закључци, Литература и Прилог. Рад садржи 41 табеларни приказ и 6 графикана. У поглављу „Литература“ адекватно је цитирано 96 библиографских јединица из домаћих и иностраних научних публикација.

У уводном делу и прегледу литературе, кандидат је на свеобухватан и јасан начин изложио досадашња сазнања о квалитету живота оболелих од хроничног хепатитиса В и С и факторима који имају утицај на њега.

У другом делу докторске дисертације, јасно је изложено да је основни циљ овог истраживања био испитивање утицаја врсте хепатитиса на социјални аспект квалитета живота оболелих од хроничног хепатитиса В и хроничног хепатитиса С. У складу са овим општим циљем постављени су и следећи специфични циљеви: 1. Испитати поузданост генеричког упитника *Sickness Impact Profile – SIP* – у популацији оболелих од хроничног облика хепатитиса В и С; 2. Испитати социјални аспект квалитета живота оболелих од хроничног облика хепатитиса В и С; 3. Утврдити утицај појединих демографских карактеристика и карактеристика обољења на социјални аспект квалитета живота оболелих од хроничног облика хепатитиса В и С и 4. Утврдити разлике у социјалном аспект квалитета живота оболелих од хроничног облика хепатитиса В у односу на оболеле од хроничног хепатитиса С. Истраживању се приступило са хипотезом о утицају демографских карактеристика на социјални аспект квалитета живота оболелих од хроничног хепатитиса В и хроничног хепатитиса С и са хипотезом о непостојању разлика у социјалном аспект квалитета живота између оболелих од хроничног хепатитиса В и оболелих од хроничног хепатитиса С.

У поглављу „Метод истраживања“ кандидат је детаљно и јасно изнео начин на који је формулисао методологију рада у истраживању. Истраживање је дизајнирано као проспективна студија која је реализована у периоду од новембра 2013. до новембра 2014. године на Клиници за инфективне болести Клиничког Центра „Крагујевац“.

чинили пацијенти оболели од хроничног хепатитиса В или С, старосне доби од 18 до 65 година. Сви испитаници су имали серолошку и вирусолошку потврду дијагнозе. Пацијенти који су били хоспитализовани интервјуисани су на Клиници, а пацијенти који су лечени амбулантно приликом контролних прегледа вршених у Хепатолошкој амбуланти.

Истраживачки узорак се састојао од 110 болесника, и то: 70 испитаника са дијагнозом хроничног хепатитиса В и 40 испитаника са хроничним хепатитисом С. За статистичку обраду података коришћен је програм SPSS 19.0, а ниво статистичке значајности је био постављен на $p \leq 0,05$.

У превазилажењу недостатка упитника, којим би се мерио социјални аспект квалитета живота, изабрани су упитници о квалитету живота у вези са здрављем који у свом саставу имају већи број питања из ове области и где је могуће појединачно скоровање домена. Комбинација домена који описују социјални аспект три одабрана упитника омогућила је свеобухватан увид у социјално функционисање оболелих од хроничних хепатитиса, утврђивање присутних проблема и учесталост његовог појављивања. Након добијених одобрења за коришћење сва три упитника, урађено је испитивање поузданости генеричког упитника „Профил утицаја болести“ на узорку 102 испитаника а потом процена социјалног аспекта квалитета живота.

Из генеричког упитника „Профил утицаја болести“ (“Sickness Impact Profile”) анализирани су следећи домени:

- социјална интеракција и
- радна способност.

Из специфичног упитника за испитивање квалитета живота код оболелих од болести јетре (“Liver Disease Quality of Life Questionnaire” – LDQOL 1.0) анализирани су следећи домени:

- квалитет социјалне интеракције и
- усамљеност.

Из упитника „Функционална процена терапије хроничних болести- умор“ - FACIT-F анализирани су домени:

- социјално/породично окружење и

- функционално стање.

Комбинација питања из наведених домена различитих али компатибилних упитника, којима се испитује квалитет живота оболелих, омогућила је утврђивање присуства проблема и учесталост његовог појављивања.

Независне варијабле су демографске и социоекономске карактеристике испитаника, карактеристике обољења и понашање испитаника. Варијабле су испитане коришћењем структурираног упитника дизајнираног за потребе ове студије.

Зависне варијабле: физичка (симптоми болести јетре, утицај болести јетре, активност, покретљивост), психичка (емоционално понашање, концентрација, памћење, брига о самој болести, поремећаји сна, ментално благостање) и социјална димензија квалитета живота (квалитет социјалне интеракције – породично, радно окружење, пријатељи, квалитет комуникације, усамљеност) за чију су процену коришћени следећи инструменти: *Sickness Impact Profile – SIP*, *Liver Disease Quality of Life Questionnaire instrument (LDQOL 1.0)* и *Functional Assessment of Chronic Illness Therapy Fatigue Scale (FACIT-F)*.

Резултати истраживања социјалног аспекта, као и резултати процене поузданости генеричког упитника „Профил утицаја болести“ су систематички приказани и адекватно и квалитетно документовани табелама и графиконима.

У поглављу „Дискусија“, кандидат детаљно анализира добијене резултате истраживања јасно образлажући утицај хроничног хепатитиса В и С на функционисање у радном, породичном и ширем друштвеном окружењу, као и на функционалну способност оболелих. Такође, у овом поглављу је анализиран утицај демографских и социоекономских карактеристика, фактора повезаних са болешћу и понашање испитаника на социјални аспект квалитета живота оболелих од хроничног хепатитиса.

На основу претходно изнетих чињеница, Комисија сматра да завршена докторска дисертација под називом „Социјални аспект квалитета живота код оболелих од хроничних хепатитиса В и С“ по обиму и квалитету израде у потпуности одговара пријављеној теми дисертације.

2.5. Научни резултати докторске дисертације

Најзначајнији резултати истраживања садржани су у следећим закључцима:

- Српска верзија генеричког упитника „Профил утицаја болести“ поуздан је инструмент за мерење квалитета живота у вези са здрављем код пацијената са хроничним вирусним хепатитисом који још увек нису започели антивирусну терапију.
- Социјални аспект квалитета живота оболелих од хроничних вирусних хепатитиса карактерише:
 - Окосницу социјалног аспекта квалитета живота оболелих од хроничног хепатитиса В и С чине социјална изолација, усамљеност и раздражљивост,
 - Две трећине испитаника са хроничним хепатитисом С и трећина са хепатитисом В има проблем социјалне изолације,
 - Раздражљивост је доминантан проблем оболелих од хроничног хепатитиса С који нису започели антивирусну терапију,
 - Усамљеност је присутнија код оболелих од хроничног хепатитиса С, код старијих од 50 година, код испитаника са основним образовањем и код инфицираних интравенском употребом наркотика.
- На социјални аспект квалитета живота оболелих од хроничног хепатитиса В и С утицај имају следећи фактори:
 - Бољи социјални аспект квалитета живота имају испитаници који су у браку, запослени испитаници и испитаници који обављају послове који нису физички напорни,
 - Лошији социјални аспект квалитета живота имају испитаници без личних прихода,
 - Значајно лошији социјални аспект квалитета живота имају испитаници који су тренутно на терапији и они који су инфекцију открили случајно, без присуства тегоба,
 - Сигнификантно лошији социјални аспект квалитета живота имају испитаници који су инфекцију стекли коришћењем интравенских наркотика, као и они који сада повремено узимају психоактивне супстанце,
 - Антивирусна терапија значајно умањује радну способност,

- Функционална способност оболелих од хроничног хепатитиса је под снажним утицајем пола, старости, образовног нивоа, радног статуса, степена физичког напора који изискује обављање посла, као и задовољство личним примањима,
- Виши скор функционалне способности имају жене, запослени испитаници, испитаници који обављају послове који нису физички напорни и испитаници који су задовољни месечним приходима,
- Нижи скор функционалне способности имају испитаници са основним образовањем, они који су инфицирани употребом интравенских наркотика, испитаници који су тренутно на терапији као и они који понекад користе психоактивне супстанце,
- Скорови домена социјалне интеракције су сигнификантно нижи код оболелих од хроничног хепатитиса С у односу на оболеле од хепатитиса В.
- Утврђене су следеће разлике у социјалном аспекту квалитета живота оболелих од хроничног хепатитиса В и С :
 - Двоструко је већи проценат незапослених међу оболелима од хроничног хепатитиса С,
 - Највећи проблем запослених испитаника представља смањена продуктивност у раду, при чему је у двоструко већем проценту присутна у популацији оболелих од хроничног хепатитиса С,
 - Радна способност оболелих од хроничног хепатитиса В значајно опада након педесете године живота, док код оболелих од хроничног хепатитиса С године живота немају утицај,
 - Испитаници са дијагнозом хроничног хепатитиса С имају сигнификантно нижи скор функционалне способности,
 - Трећина оболелих од хроничног хепатитиса В и три четвртине оболелих од хепатитиса С није у потпуности задовољно својим сексуалним животом,
 - У популацији оболелих од хроничног хепатитиса В значајан утицај на социјални аспект квалитета живота има старост испитаника и употреба кондома. Лошији социјални аспект квалитета живота имају испитаници преко 50 година, као и они који су навели да никада не користе кондом,
 - Најснажнији предиктор лошег социјалног аспекта квалитета живота оболелих од

хроничног хепатитиса С јесте инфекција стечена интравенском употребом наркотика и узимање антивирусне терапије.

2.6. Примењивост и корисност резултата у теорији и пракси

Добијени резултати доприносе сагледавању значајних проблема са којима се сусрећу ови болесници, што омогућава ране интервенције и превентивне мере дизајниране тако да редукују појављивање, трајање, тежину и комплексност социјалних притисака, којима су изложени ови пацијенти. Добијени резултати сугеришу потребу за континуираним здравствено-васпитним радом како са оболелим, тако и са члановима његове породице, од момента постављања дијагнозе. Такође, информисање јавности о путевима преношења и спровођењем континуиране едукације здравствених радника на свим нивоима здравствене заштите представља пут ка смањењу стигме којој су изложени оболели.

2.7. Начин презентирања резултата научној јавности

Резултати овог истраживања су делимично објављени као оригинално истраживање у часопису од међународног значаја. Планирано је и да остали резултати овог истраживања буду публиковани у неком од истакнутих часописа од међународног значаја и да буду приказани на научним и стручним скуповима у форми постера или усмене презентације.

ЗАКЉУЧАК

Комисија за оцену и одбрану завршне докторске дисертације кандидата Биљане Мајсторовић под називом „**Социјални аспект квалитета живота код оболелих од хроничних хепатитиса В и С**“ на основу свега наведеног сматра да је истраживање у оквиру дисертације адекватно постављено и спроведено.

Комисија сматра да докторска дисертација Биљане Мајсторовић, урађена под менторством проф. др Жељка Мијаиловића, представља оригинални научни допринос у потпунијем сагледавању утицаја болести на квалитет живота оболелих од хроничног облика хепатитиса В и С и фактора који утичу на социјални аспект квалитета живота ових болесника.

Комисија са задовољством предлаже Наставно-научном већу Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу да докторска дисертација под називом „**Социјални аспект квалитета живота код оболелих од хроничних хепатитиса В и С**“ кандидата Биљане Мајсторовић буде позитивно оцењена и одобрена за јавну одбрану.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

1. проф. др Сања Коцић, ванредни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за ужу научну област Социјална медицина, председник

2. проф. др Слободан Јанковић, редовни професор Факултета медицинских наука Универзитета у Крагујевцу за уже научне области Фармакологија и токсикологија и Клиничка фармакологија, члан

3. проф. др Драган Делић, редовни професор Медицинског факултета Универзитета у Београду за ужу научну област Инфективне болести, члан

У Крагујевцу,
28.2.2016.